

Satversmei neatbilst situācija, ka transportlīdzekļa īpašniekam, kas transportlīdzekli nav vadījis pārkāpuma fiksēšanas brīdī, nav pieejami atbilstoši tiesību aizsardzības līdzekļi

2013. gada 28. martā Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2012-15-01 „Par Ceļu satiksmes likuma 43.⁶ panta trešās, piektās, septītās un astotās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam”.

Piemērojot sodu par administratīvo pārkāpumu, kas fiksēts ar tehniskiem līdzekļiem, neapturot transportlīdzekli, ir jāievēro Satversmes 92. pantā noteiktās tiesības uz taisnīgu tiesu. Šo tiesību ierobežojumi ir samērīgi, ciktāl transportlīdzekļa vadītājam ir paredzētas tiesības lūgt pārskatīt tam uzlikto sodu, bet nav samērīgi, ciktāl tie rada nelabvēlīgas sekas transportlīdzekļa īpašniekam, bet neparedz viņam atbilstošus tiesību aizsardzības līdzekļus.

Apstrīdētās normas

Satversmes tiesa vērtēja Ceļu satiksmes likuma (CSL) 43.⁶ pantā ietverto tiesisko regulējumu, kas paredz īpatnības administratīvajā procesā attiecībā uz pārkāpumiem, kuri fiksēti ar tehniskiem līdzekļiem, neapturot transportlīdzekli.

CSL 43.⁶ pantā cita starpā ir noteikts tehnisko līdzekļu (fotoiekārtu un videoiekārtu) izmantošanas tiesiskais pamats ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu fiksēšanā, par šādā kārtībā fiksētiem pārkāpumiem nosakāmā soda veids un apmērs, par šādu pārkāpumu sastādāmo dokumentu veids un saturs, šajā procesā iesaistīto valsts institūciju tiesības un pienākumi, transportlīdzekļa turētāja, īpašnieka un vadītāja tiesības un pienākumi, kā arī par šādiem pārkāpumiem uzliktā soda piespiedu izpildes mehānisms.

Augstāka juridiskā spēka normas

Lietā tika izvērtēta apstrīdēto normu atbilstība Satversmes 92. panta pirmajam un otrajam teikumam, kuros ir noteikts: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu.”

Lietas fakti

Pieteikuma iesniedzējs – tiesībsargs, uzskata, ka atbilstoši Satversmes 92. panta otrajā teikumā nostiprinātajai nevainīguma prezumpcijai valstij esot jāpierāda personas vaina pārkāpuma izdarīšanā, nevis personai viņas nevainīgums. Ja persona tiek atzīta par vainīgu pārkāpuma izdarīšanā, lai gan lietā nav pierādījumu, kas pierādītu tās vainu, tiek pārkāpta nevainīguma prezumpcija.

Tāpat tiesībsargs norāda uz to, ka Satversmes 92. panta pirmajā teikumā garantētās tiesības uz interešu aizsardzību taisnīgā tiesā esot atkarīgas no personas iespējām apstrīdēt iestādes pieņemto lēmumu, taču pastāvošā kārtība gadījumos, kad vainīgā persona likumā noteiktajā kārtībā un termiņā nesamaksā naudas sodu, liedzot transportlīdzekļa īpašniekam vai reģistrētajam turētājam, ja viņš nav pārkāpumu izdarījusī persona, realizēt šīs savas pamattiesības.

Tiesas secinājumi un nolēmums

Par prasījuma apjomu un prasījuma robežu paplašināšanu

Satversmes tiesa apstrīdētās normas izvērtēja tiktāl, ciktāl tās nosaka administratīvo pārkāpumu lietvedību lietās par atļautā braukšanas ātruma pārkāpumiem.

Satversmes tiesa secināja, ka Satversmes tiesas procesa principu ievērošanai izskatāmajā lietā ir nepieciešams izvērtēt iespēju paplašināt pieteikumā ietvertā prasījuma robežas. Tiesa atzina, ka prasījuma robežu paplašināšana ir iespējama, jo gan pieteikumā un atbildes rakstā, gan arī pieaicināto personu viedokļos pēc būtības vērtētas nevis tikai apstrīdētās normas, bet gan viss CSL 43.⁶ pantā paredzētais tiesību institūts kopumā (apstrīdētais regulējums).

Par apstrīdētajā regulējumā paredzētajām nelabvēlīgajām sekām transportlīdzekļa īpašniekam

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētais regulējums pieļauj situāciju, ka tajā paredzētās nelabvēlīgās sekas var skart transportlīdzekļa īpašnieku tāpēc, ka cita persona nav izpildījusi savu pienākumu samaksāt administratīvo sodu. Vienīgā iespēja, kā īpašnieks var izvairīties no šīm nelabvēlīgajām sekām, ir samaksāt naudas sodu par citas personas

izdarītu pārkāpumu. Tādējādi nelabvēlīgās sekas var skart personu, kura attiecīgo pārkāpumu nav izdarījusi.

Par apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmes 92. panta otrajam teikumam

Vispirms Satversmes tiesa noskaidroja, vai Satversmes 92. panta otrajā teikumā nostiprinātais nevainīguma prezumpcijas princips pieļauj atkāpes no prasības, ka personai nav jāpierāda savs nevainīgums, un vai lietās par atļautā braukšanas ātruma pārkāpumiem ir pieļaujams prezumēt, ka pārkāpuma izdarīšanas brīdī transportlīdzekli vadīja tā īpašnieks.

Satversmes tiesa secināja, ka Latvijas normatīvajos aktos nav paredzēta transportlīdzekļa īpašnieka vaina vai atbildība par administratīvajiem pārkāpumiem, kurus cita persona izdarījusi ar tā īpašumā esošu transportlīdzekli. Apstrīdētais regulējums pēc būtības paredz nevis pieņēmumu, ka īpašnieks vadījis transportlīdzekli pārkāpuma izdarīšanas brīdī, bet gan pārliedz pienākumus identificēt vainīgo personu un panākt, ka tā samaksā sodu no valsts institūcijām uz privātpersonu – transportlīdzekļa īpašnieku.

Tiesa atzina, ka šādā gadījumā izvērtējama nevis apstrīdētā regulējuma atbilstība nevainīguma prezumpcijai, bet gan tas, vai apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 92. panta pirmajā teikumā paredzētajām procesuālajām garantijām, proti, tiesībām tikt uzklautam un tiesībām uz pieeju tiesai.

Par apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam

Satversmes tiesa norādīja, ka neatkarīgi no tā, vai pārkāpumu izdarījis transportlīdzekļa vadītājs, kurš nav šā transportlīdzekļa īpašnieks, vai vadītājs, kurš ir transportlīdzekļa īpašnieks, apstrīdētais regulējums attiecīgi paredz šīm personām uzlikt sodu vai pienākumu nodrošināt, ka sods tiek samaksāts. Taču apstrīdētais regulējums neparedz šīm personām iespēju izteikt savu viedokli par pārkāpuma esamību un tā apstākļiem vēl pirms soda uzlikšanas. Līdz ar to apstrīdētās normas paredz tiesību uz taisnīgu tiesu elementa – tiesību tikt uzklautam – ierobežojumu.

Satversmes tiesa, atsaucoties uz savu judikatūru, norādīja, ka Satversmes 92. panta pirmajā teikumā garantētās tiesības uz brīvu pieeju tiesai var ierobežot tikai pašos nepieciešamākajos gadījumos un ciktāl tās netiek atņemtas pēc būtības. Ja šāds

ierobežojums tomēr ir noteikts, tad jāizvērtē, vai tas izdarīts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, vai ierobežojumam ir legītīms mērķis un vai ierobežojums ir samērīgs ar šo mērķi.

Satversmes tiesa secināja, ka no apstrīdētā regulējuma izrietošie pamattiesību ierobežojumi ir noteikti ar likumu un ka šiem ierobežojumiem ir legītīms mērķis – sabiedrības interešu aizsardzība, kā arī to, ka apstrīdētais regulējums ir piemērots legītīmā mērķa sasniegšanai. Turklāt tiesa atzina, ka lietā nav pamatots, ka pastāvētu alternatīvi līdzekļi, ar kuriem legītīmo mērķi var sasniegt tādā pašā kvalitātē.

Izvērtējot apstrīdētā regulējuma atbilstību samērīguma principam, Satversmes tiesa atsevišķi vērtēja transportlīdzekļu vadītājiem un transportlīdzekļu īpašniekiem noteiktos tiesību ierobežojumus.

Attiecībā uz transportlīdzekļu **vadītājiem** noteiktajiem tiesību ierobežojumiem Satversmes tiesa atzina, ka tie **ir pieļaujami un atbilst samērīguma principam**, jo pēc soda uzlikšanas šādām personām ir tiesības lūgt pārskatīt uzlikto sodu pēc būtības.

Savukārt attiecībā uz transportlīdzekļu **īpašniekiem** noteiktajiem tiesību ierobežojumiem Satversmes tiesa atzina, ka, ciktāl apstrīdētais regulējums attiecas uz gadījumiem, kad transportlīdzekļa īpašnieks nav pārkāpumu izdarījušais transportlīdzekļa vadītājs, un vadītājs attiecīgo sodu nesamaksā, **šādām personām noteiktais pamattiesību ierobežojums ir būtisks**. Proti, transportlīdzekļa īpašnieks, kas nav bijis transportlīdzekļa vadītājs pārkāpuma izdarīšanas brīdī, pirms nelabvēlīgo seku iestāšanās netiek uzklausīts un arī pēc soda uzlikšanas viņam nav tiesību lūgt pārskatīt uzlikto sodu. Turklāt normatīvajos aktos nav paredzēta kārtība, kādā viņš varētu savlaicīgi uzrādīt valsts institūcijām transportlīdzekļa vadītāju, ja viņam tas ir zināms un tādējādi novērst sev nelabvēlīgu seku iestāšanos. Šādā situācijā uzskatāms, ka **tiesības uz taisnīgu tiesu personai tiek atņemtas pēc būtības**.

Līdz ar to Satversmes tiesa nolēma, ka apstrīdētais regulējums, ciktāl tas neparedz transportlīdzekļa īpašniekam tiesības lūgt pārskatīt uzlikto sodu gadījumā, kad CSL 43.⁶ pantā paredzētajā kārtībā fiksētu pārkāpumu izdarījis šā transportlīdzekļa vadītājs, neatbilst samērīguma principam un līdz ar to arī Satversmes 92. pantam.

Spēka zaudēšana

Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmei iespējams panākt, ne vien grozot vai atzīstot par spēku zaudējušām atsevišķas tajā ietvertās normas, bet arī citādi, piemēram, izdarot grozījumus Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā vai citos tiesību aktos. Izvēlēties attiecīgo risinājumu ir nevis Satversmes tiesas, bet gan likumdevēja tiesības un pienākums. Turklāt apstrīdētais regulējums par spēkā neesošu būtu atzīstams tikai tādā gadījumā, ja Saeima šo pienākumu savlaicīgi neizpildītu. Tāpēc Satversmes tiesa atzina CSL 43.⁶ pantu par spēkā neesošu no 2013. gada 1. oktobra, ja likumdevējs līdz minētajam datumam nebūs pilnveidojis tiesību aktos paredzēto regulējumu atbilstoši šajā spriedumā norādītajam.

Satversmes tiesa vērsa uzmanību uz to, ka līdz jauna tiesiskā regulējuma pieņemšanai transportlīdzekļa īpašnieka tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt CSL 43.⁶ pantā paredzēto protokolu-lēmumu nodrošināmas, tieši piemērojot Satversmes 92. pantu. Proti, apstrīdētajā regulējumā paredzētās tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt protokolu-lēmumu piešķiramas ne vien transportlīdzekļa vadītājam, kurš pārkāpuma fiksēšanas brīdī vadīja transportlīdzekli, bet arī transportlīdzekļa īpašniekam, kurš pārkāpuma fiksēšanas brīdī transportlīdzekli nevadīja.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, un stājas spēkā tā publicēšanas dienā. Sprieduma teksts ir pieejams arī Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt Satversmes tiesā izskatāmās lietas faktisko apstākļu izpratni. Tā nav uzskatāma par sprieduma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Elīna Kursiša

Satversmes tiesas sēžu sekretāre

Elina.kursisa@satv.tiesa.gov.lv

67830746